

Настаняване

Най-удивени бяха зайците!... Като виждаха вечно затворената врата на мелницата и обраслите с трева стени и площадка, те бяха повярвали накрая, че породата на мелничарите е изчезнала и одобрявайки мястото, бяха си уредили там нещо като главен щаб, център на стратегическите им действия – истински Жемап на зайците¹!... През нощта, когато пристигнах, ако щете вярвайте, двадесетина зайци бяха насядали в кръг на площадката и си грееха лапичките на лунните лъчи... Още не отворил прозорчето и – въз! – целият бивак хукна така, че в гъсталака се мярнаха само бели задничета и навирени опашчици. Дано зайците се върнат!

Още повече се удиви, като ме видя, наемателят от първия етаж, един мрачен стар бухал, с вид на мислител, който живееше в мелницата от двадесет години. Заварих го в горното помещение, неподвижен, застанал на голямата мелнична ос сред оронена мазилка и изкъртени тухли. Той ме изгледа за миг с кръглите си очи; после, подплашен от непознатото лице, извика: „Буху-буху!“ и тежко разтърси посивелите си от прах криле – ах, тия дяволски мислители! Никога не изчеткват праха си... Но както и да е, този безмълвен наемател с мигащите си очи и с намусената си физиономия ми хареса много повече от всеки друг, затова побързах да възобновя договора му. Той остана да живее както и преди в горната част на мелницата, с вход през покрива; аз се настаних в долното помещение, варосана стаичка, ниска и сводеста като манастирска трапезария.

От нея ви пиша сега, вратата е отворена, грее ярко слънце.

¹ Жемап – белгийски град, където през 1792 г. войските на младата френска република удържали победа над европейските монархии. Френският щаб бил настанен в една мелница.

Пред мен до подножието на склона искри от лъчите красива борова горичка. Далеч на хоризонта се очертават изящните върхове на Алпите... Никакъв шум ... Само далечни звуци на флейта, шумолене на бекас в лавандулата, звънчета на тупуркащи по пътя мулета... И целият този чуден провансалски пейзаж – обяян от светлина!

Е, кажете ми сега, как да ми е мъчно за вашия шумен и мрачен Париж? Толкова ми е хубаво в моята мелница! Точно това кътче търсех – благоуханно и топло кътче, на хиляди левги от вестниците, от файтоните, от мъглата!... А какви чудни неща има около мен! От една седмица съм се настанил тук, а главата ми е пълна с впечатления и със спомени... Слушайте! Снощи например наблюдавах завръщането на стадата в един чифлик в подножието на хълма и, кълна ви се, не бих заменил тази гледка за всичките *премиери*, на които сте присъствали в Париж през седмицата. Съдете сами.

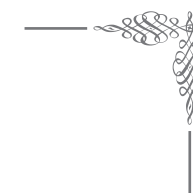
Трябва да ви кажа, че когато в Прованс започнат жегите, отвеждат стадата в Алпите. Животни и хора прекарват пет-шест месеца горе, под открито небе, сред висока до пояс трева; после при първия есенен полъх всички слизат в чифлиците и мирно и тихо излизат на паша по сивите благоухаещи на розмарин хълмчета... И тъй, снощи стадата се върнаха. Още от сутринта широко разтворените порти ги чакаха; кошарите бяха пълни с прясна слама. През всичкото време се чуваше: „Сега са в Ейгиер, сега са в Параду.“ После, като се свечери, изведнъж се разнесоха гръмки викове: „Ето ги, идат!“ и долу в далечината видяхме стадото, обвито в облак прах. Сякаш заедно с него се движеше и целият път... Отпред пристъпваха, навирили рога, със свиреп вид, старите овни; зад тях идваше стадото, понатежали от умора майки с пречкащи се между краката им агънца; мулета с червени пискюли и полюляващи се на гърба им кошове, в които имаше обагнени преди един ден агънца; после вървяха запотените кучета, оплезили езици до земята, и двама едри млади овчари, загърнати в червеникави ямурлуци, които им падаха до петите като кардиналски мантии. Цялото това весело шествие мина пред нас и се изля през портите, трополейки като порой... Не можете да си представите каква суматоха настана в къщата! Огромните златистозелени пауни с прозрачни гребени посрещнаха, застанали на гредите, пристигащите с тръбен зов. Задрямалият птичарник се стресна и се разбуди. Всичко живо рипна на крак: гълъби, патки, мисирки, токачки. Кокошарникът просто обезумя; кокошките не млъкнаха цялата нощ!... Сякаш всяка овца беше донесла в руното си

заедно с дивото алпийско ухане и мъничко от онзи свободен планински въздух, който опиянява и те кара да танцуваш.

Сред цялата тази олелия стадото се прибра в кошарата си. Нищо по-очарователно от това настаняване в дома. Старите овни изпаднаха в умиление, като видяха яслата. Най-малките агънца, родени по пътя и за пръв път влизащи в чифлика, се оглеждаха изненадано.

Но най-трогателни бяха кучетата, смелите овчарски кучета, които вечно се суетяха около стадото и виждаха само него в чифлика. Домашното куче напразно ги зовеше от колибката си; пълното с прясна вода ведро напразно им правеше знак: те не искаха нищо да видят, нищо да чуят, преди стадото да се прибере, преди да дръпнат голямото резе на вратичката и овчарите да се настанят в ниската трапезария. Едва тогава те отиват в колибите и там, лочейки храната в паничките, разказват на приятелите си от чифлика какво са правили горе в планината – тъмен край, където има вълци и огромни пурпурни напръстници, чиито чашки са пълни с роса догоре.

Дилижансът за Бокер

Това се случи в деня на моето пристигане. Бях взел дилижанса за Бокер, почтена стара таратайка, която нямаше да изминава кой знае колко път, но едва се влачеше, за да си придаде вид вечерта, че пристига от много далеч. Горе седяхме петима души, без да броим кочияша.

Първо, един пазач от Камарг, дребен, набит, космат човечец, приличен на дивак, с големи кръвясали очи и със сребърни халки на ушите; после двама бокерци, един хлебар със зет си – и двамата червендалести и лъхтящи, но с чудесни профили – като два римски медала с образа на Вителий. И най-сетне отпред до кочияша един човек... или по точно, един каскет, огромен каскет от заешка кожа, който не обелваше дума дори и гледаше тъжно пътя.

Всичките тези хора се познаваха помежду си и обсъждаха високо, без да се притесняват, работите си. Човекът от Камарг разказваше, че идва от Ним, където съдебният следовател го извикал, защото ударил с вилата си един овчар. В Камарг хората са с буйна кръв!... Ами в Бокер!... Дватама бокерци едва не се бяха изклали на празника на Дева Мария. Оказа се, че хлебарят беше от една енория, отдавна обречена на Богородица, която провансалците наричат „Пречистата майка“ и която държи малкия Иисус в обятията си; зетят пък, напротив, пееше в църковния хор на една съвсем нова църква, посветена на „Непорочното зачатие“ – тази хубава икона, дете Богородица е изобразена сияйна, с ръце, от които струят лъчи. Точно оттам произлязла и кавгата. Трябваше да чуете как тези двама добри католици се ругаеха и как ругаеха своите мадони.

- Няма що, бива си я твоята непорочна Дева!
- Ама и твоята пречиста майка си я бива!
- Твоята май добре си е похойкала в Палестина.

– Ами твоята грозотия! Кой я знае какво е правила... Я по-добре питай свети Йосиф?

Все едно, че бяхме на пристанището в Неапол, оставаше само да забляскаат ножове и, бога ми, този чудесен богословски спореще да завърши лошо, ако не се беше намесил кочияшът.

– А бе, я ни оставете на мира с вашите мадони – каза им той. – Това са женски приказки, в които мъжете не бива да се месят.

И той плесна с камшика си със скептична усмивка, която убеди всички, че е прав.

Разправията завърши, но хлебарят, който искаше да из разходи докрай красноречието си, се обърна към нещастния каскет, сгъшен мълчалив и тъжен в своето кътче, и му каза насмешливо:

– Ами твоята жена, точиларю, в каква църква ходи?

Изглежда, в тази фраза имаше нещо много забавно, защото всички се разсмяха гръмко... Да, ама точиларят не се разсмя. Той като че ли дори не чу. Виждайки това, хлебарят се обърна към мен.

– Вие сигурно не познавате жена му, господине! Чудна жена е тя! Такава в цял Бокер няма!

Смеховете се усилиха. Точиларят не помръдна; само каза тихо, без да вдига глава:

– Млъкни, хлебарю!

Да, ама дяволският хлебар нямаше намерение да млъкне и заприказва още по-оживено.

– Мухльо! Всеки ще ти завиди за такава жена... С нея никога не ти е скучно... Къде ти! Хубавица, която бяга от мъжа си всеки шест месеца – и като се върне, все има какво да ти разкаже... Няма що, чудесно и мило семейство... Представете ли си, господине, не беше минало и година, откакто се бяха оженили, и – хоп! – жена му замина за Испания с някакъв търговец на шоколад. Мъжът остана сам да я оплаква и да си дави мъката в алкохола... Беше като луд. Мина не мина някое време и хубавицата се завърна в родния край, издокарана като испанка, с малко дайре със звънчета. Всички ѝ викахме: „Скрий се, ще те убие!“ Хайде бе, да я убие... Те се събраха най-спокойно и тя го научи да удря дайретото.

Нов взрив от смехове. Точиларят, свит в своя ъгъл, без да вдига глава, пак прошепна:

– Млъкни, хлебарю!

Хлебарят не му обърна внимание и продължи.

– Вие може би си мислите, господине, че като се върна от Испания, неговата хубавица миряса... Ами! Нищо подобно!... С такъв кротък мъж! Пак ѝ се прииска да направи нещо... След испанеца се яви един офицер, после един моряк от Рона, после един музикант, после... знам ли и аз? Хубавото е, че всеки път се повтаря все същата комедия. Жената заминава, мъжът плаче; тя се връща, той се успокоява. И винаги пак му я откриват и той винаги пак ѝ прощава... Ама пък е търпелив този мъж, а! Истината е, че и тя е страшна хубавица, малката точиларка... лъвски пай: жива, закръглена, сладка, че пък и с бяла кожа, с едни лешникови очи, дето все гледат мъжете засмяно... Дявол да го вземе, парижанино, ако някога минете през Бокер...

– Ох, млъкни, хлебарю, моля те!... – каза пак със сърцераздирателен глас злочестият точилар.

В този момент дилижансът спря. Бяхме се дотъррили до чифлика на Англор. Тук двамата бокерци слязоха, и вярвайте ми, не съжалих за тях... Голям шегаджия беше този хлебар! Беше вече в двора на чифлика, а още се чуваше как се смее.

Когато тези хора слязоха, дилижансът изведнъж сякаш се опразни. Оставихме жителя на Камарг в Арл; кочияшът вървеше по пътя редом с конете... Седяхме сами горе – точиларят и аз, всеки в своя ъгъл, без да разговаряме. Голяма жега; коженият гюрук беше страшно напечен. От време на време усещах как очите ми се затварят и главата ми натежава; но ми беше невъзможно да заспя. В ушите ми все звучаха думите: „Млъкни, моля те!“, изречени с болка, кротко... И той, горкият човек, не спеше. Виждах как потръпват широките му рамене и ръката му – дълга, бледа, безжизнена като на старец ръка, отпусната на облегалката. Той плачеше ...

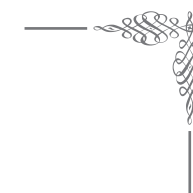
– Ето ви у дома, парижанино! – извика ми изведнъж кочияшът, като ми показа с камшика си моя зелен хълм и мелницата, кацнала отгоре като голяма пеперуда.

Побързах да сляза. Минавайки край точиларя, се опитах да зърна лицето му под каскета; исках да го видя, преди да си отида. Сякаш разбрал мисълта ми, нещастникът повдигна рязко глава и впи поглед в моя.

– Погледнете ме внимателно, приятелю – каза ми той с глух глас, – и ако тези дни научите за някое нещастие в Бокер, можете да кажете, че познавате виновника.

Лицето му беше посърнало и тъжно, малките му очи – угаснали. В тях имаше сълзи, но в гласа му звучеше омраза. Омразата – това е гневът на слабите!... На мястото на точиларката бих се постреснал.

Тайната на дядо Корний

Старият флейтист Франсе Мамаи, който идва от време на време надвечер при мен да пийнем по чаша греяно вино, ми разказа миналия път една простичка селска драма, на която моята мелница станала свидетелка преди двадесет години. Разказът му ме развълнува и ще се опитам да го преразкажа така, както го чух.

Представете си за миг, скъпи читатели, че си седите край стомна ароматно вино и един стар флейтист ви разказва.

„Нашият край, драги господине, не винаги е бил толкова затънтено и глухо място като днес. Някога тук се мелеше много брашно и чифликчиите ни носеха от десет левги житото си... Хълмовете около селото бяха осеяни с вятърни мелници. И вдясно, и вляво се виждаше как южнякът върти крилата им над боровете, а върволица магаренца, натоварени с чували, се изкачваха и слизаха по пътищата; приятно беше през цялата седмица да чуваш горе пляска на камшиците, скърцането на платната на крилето и виковете „Хайде, давай!“ на помощник-мелничарите... В неделя ходехме на цели тайфи в мелниците. Там мелничарите ни угощаваха с мискетово вино. Мелничарките бяха хубави като кралици с дантелените си шалчета и със златните кръстчета на врата. Аз носех флейтата си и до тъмна нощ всички играеха фарандола. Нали разбирате, тези мелници бяха радостта и богатството на нашия край.

За нещастие, на парижките французи им хрумна мисълта да построят тук по пътя за Тараскон първата парна мелница. Всяко ново нещо е привлекателно! Хората свикнаха да носят житото си там и горките вятърни мелници останаха без работа. Известно време се опитаха да се борят, но парата беше по-силна, и пусто да остане, бяха принудени да се затворят една след друга... Нямаше вече магаренца... Красивите мелничарки продадоха златните си кръстчета... Край на мискетовото винце! Край на фарандолата!...

Южнякът все така си духаше, но крилете на мелниците стояха неподвижни... После един хубав ден общината реши да събори всичките тези постройки и да посади на тяхно място лозя и маслини.

Сред целия този погром една-единствена мелница оцеля и продължи мъжествено да се върти на своя хълм напук на парата. Това беше мелницата на дядо Корний – същата, в която сега си пийваме и си приказваме.

Дядо Корний беше стар мелничар, който от шестдесет години се препитаваше с мелничарство и страшно обичаше занаята си. Той просто обезумя, като видя, че строят парни мелници. Цяла седмица тича из селото, бунтувайки всичко живо, като крещеше с пълно гърло, че искат да отровят целия Прованс с фабрично брашно.

– Не ходете при тях – казваше той, – тези разбойници, за да направят хляб, си служат с пара, пък тя е дяволско творение, докато аз работя с южняка и със северняка, които са божие дихание...

И той добавяше още много хубави приказки и възхваляваше вятърните мелници – но никой не го слушаше.

Тогава, обзет от люта злоба, старецът се затвори в мелницата си и заживя сам като див звяр. Не пожела да задържи при себе си дори внучката си Вивет, петнадесетгодишно момиченце, което след смъртта на родителите си имаше само дядо си на света. Горкото момиче трябваше да си изкарва само прехраната – да работи из чифлиците по жетва, да помага в отглеждането на бубите, в брането на маслините. А пък дядото очевидно много обичаше внучката си. Често изминаваше пеш по четири левги под палецото слънце, за да отиде до чифлика, където тя работеше, и там прекарваше по цели часове, като я гледаше и плачеше...

В селото всички мислеха, че старият мелничар е отпратил Вивет от скъперничество, не му правеше чест да остави внучката си да скита така от чифлик на чифлик, изложена на грубостите на работниците и от малка да се блъска по чуждите къщи. Правеше лошо впечатление, че такъв порядъчен човек като дядо Корний, досега тачен от всички, беше тръгнал по улиците като циганин, босоног, с продупчена шапка, цял в парцали... Истината е, че в неделя, като идваше на църква, ние, старите, се срамувахме заради него; Корний го чувстваше много добре, затова не идваше да сяде при нас. Винаги оставаше в дъното на църквата, до съда със светената вода, заедно с бедняците.

В живота на дядо Корний имаше нещо неясно. От много време никой от селото не му носеше жито и въпреки това крилете на неговата мелница се въртяха с пълна сила както преди ... Вечер срещаха по пътищата стария мелничар да води магаренцето си, натоварено с големи чували с брашно.

– Добър вечер, дядо Корний! – викаха му селяните. – Върви ли, върви ли мелницата?

– Както винаги, мили деца – отговаряше старецът весело. – Благодаря на Бога, не ми липсва работа.

Когато го питаха откъде има толкова работа, той поставяше пръст на устните си и отговаряше важно:

– Мълчание! Работа за износ...

Никога не успяваше да му измъкнат повече подробности.

А да си напъхат носа в мелницата му, не можеше и да се мисли. Дори малката Вивет не влизаше в нея ...

Когато минаваха край мелницата, вратата винаги беше затворена, големите ѝ криле винаги се въртяха, старото магаре хрупкаше трева на площадката, една голяма хилава котка се грееше на слънце на прозореца и гледаше злобно.

Във всичко това имаше нещо загадъчно и хората много клюкарстваха. Всеки обясняваше по свой начин тайната на дядо Корний, но най-много се говореше, че в мелницата има повече торби с пари, отколкото чували с брашно.

В края на краищата обаче всичко се разкри; ето как стана това.

Докато свирех с флейтата си на младежите, за да танцуват, един прекрасен ден забелязах, че големият ми син и малката Вивет са влюбени един в друг. Всъщност това не ме ядоса, защото родът Корний все пак беше на почит у нас и защото щеше да ми бъде много приятно да слушам как ми чурулика в къщата това хубаво врабченце Вивет. Понеже двамата влюбени много често бяха заедно, страх ме беше да не стане някоя беля, затова реших да уредя веднага работите и се качих до мелницата да кажа две думи на дядото... Ах, старият магьосник! Трябваше да го видите как ме прие! Невъзможно беше да го накарам да отвори вратата. Обясних му, колкото можах, през дупката на ключалката за какво съм отишъл; и през всичкото време, докато говорех, ужасната хилава котка дишаше над главата ми като самия дявол.

Старецът не ме остави да довърша и ми извика неучтиво да си обирам крушите: че ако много съм се разбързал да жена сина си, да вървя да му търся мо-

мичета в парната мелница ... Представяте ли си как ми се качи кръвта в главата, като чух тия грозни думи; но все пак бях достатъчно разумен да се въздържа и като оставих стария безумец на неговата мелница, се върнах да съобщя на децата за неуспеха си... Горкичките агънца не можах да ми повярват. Помолиха ме да им позволя да отидат двамата заедно в мелницата, за да говорят с дядото... Не можах да им откажа и – фър-р-р! – влюбените полетяха нататък.

Точно когато се изкачили горе, дядо Корний тъкмо бил излязъл. Вратата била затворена, той бил превъртял два пъти ключа. Но когато старецът тръгна, забравил стълбата си отвън и на двете деца им хрумнало да влязат през прозореца, за да погледнат какво толкова има в тази прословута мелница...

Странно нещо! Мелницата била празна... Никакви чували, нито едно зърно жито, никакво брашно по стените нито по паяжините... Не се усещала дори хубавата топла миризма на мляно жито, с която така са пропити мелниците... Воденичният камък бил покрит с прах и голямата мършава котка спяла отгоре.

Долната стая също имала бедняшки, запуснат вид: жалък креват, няколко парцала, парче хляб на едно от стъпалата и в ъгъла три-четири скъсани чувала, от които се били изсипали изронена мазилка и бяла глина.

Това беше тайната на дядо Корний! Той разхождаше тези боклуци вечер по пътищата, за да спаси честта на мелницата и да накара всички да му повярват, че носи брашно... Горката мелница! Горкият Корний! Отдавна парните мелници му бяха отнели и последния клиент. Крилете все така се въртяха, но воденичният камък мелеше напразно.

Децата се върнаха и ми разказаха разплакани какво са видели. Сърцето ми се късаше, като ги слушах... Без да губя нито минута, изтичах у съседите, обясних им с две думи всичко и ние решихме веднага да занесем в мелницата на Корний всичкото жито, което имахме в къщи... Речено-сторено. Цялото село тръгна на път с върволицата магарета, натоварени с жито – при това с истинско жито!

Мелницата беше широко отворена... Дядо Корний седеше пред вратата върху чувала с изронена мазилка и плачеше, заровил лице в ръцете си. Беше забелязал, прибирайки се, че в негово отсъствие някой е проникнал в мелницата и е открил тъжната му тайна.

– Горко ми! – говореше той. – Сега ми остава само да умра... Мелницата е опозорена.

И той ридаеше тъй, че да ти скъса сърцето, назовавайки мелницата си с какви ли не имена, говорейки ѝ като на жив човек.

В този момент магаретата стигнаха до площадката и ние започнахме да викаме силно, както викахме в доброто старо време на мелничарите.

– Хей!... Кой е там в мелницата!... Хей, дядо Корний!

И ето че чувалите се натрупаха пред вратата и хубавото червеникаво зърно се разпиля по земята на всички страни. Дядо Корний се встрещи. Той гребна житото със старата си ръка и каза, смеейки се и плачейки едновременно:

– Жито! Боже, господи!... Истинско жито!... Оставете ме да го погледам. А после се обърна към нас:

– Ах, знаех си аз, че ще ми се върнете... Всичките тия парни мелници са крадци!

Искахме тържествено да го отведем до селото.

– Не, не, мили деца, първо трябва да дам на моята мелница да яде... Помислете си колко дълго време не е хапвала нищо!

И ние всички гледахме със сълзи на очи как старецът сновеше надясно-наляво, как опразваше чувалите, как наблюдаваше воденичния камък, докато зърното се стриваше и по тавана полетя ситен брашнен прах.

Трябва да си отдадем дължимото: от този ден никога не оставихме стария мелничар без работа. После една сутрин дядо Корний умря и крилете на нашата последна мелница спряха да се въртят – този път завинаги... След смъртта на Корний никой не последва примера му. Какво искате, господине!... На този свят всичко има край и трябва да се помисли, че времето на вятърните мелници мина, както мина и времето на шлеповете по Рона, на кралските съдилища и на пъстрите куртки.“